

УДК 330.34(477):339.924

**ІНСТИТУЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

**INSTITUTIONAL PROBLEMS OF UKRAINE'S DEVELOPMENT AT
THE PRESENT STAGE**

*А.В. Литвиненко, канд. екон. наук, доцент
Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця
(м. Харків)*

*A.V. Litvinenko, Phd (Econ)
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (Kharkiv)*

Інституціональні зміни (перетворення) являють собою створення умов для дій ринкової системи шляхом перетворення правових інститутів, формування системи нових організацій та установ ринкового типу, створення нової системи управління народним господарством тощо. Одиницею інституціональних перетворень є інститут, вичленити загальноприйнятне визначення якого достатньо складно. Відсутність загальновизнаного розмивання змісту понять «інститут» та «інституційне» негативно позначається на економічній науці, яка за широкими уявленнями, перебуває сьогодні у кризі, оскільки, як рятівні засоби вона почала приймати у величезній кількості незрозумілі ліки під назвою «інститут» [2].

Але якщо «інститут» - це «правила гри», у межах яких здійснюється обмін та структуруються взаємодії між учасниками обміну, то метою інституціональних перетворень має бути створення оптимальної системи правил контролю за їх дотриманням і захисту. Тому економічна теорія інститутів не може бути розглянута, якщо в її межах не пояснюються умови і наслідки інституціональних змін, а також сам процес цих змін.

Спрямованість інституціональних перетворень і форм їх реалізації визначається тим соціально-економічним середовищем, у якому вони здійснюються, та результатами, яких необхідно досягти. Звідси можна визначити два напрямки розвитку інститутів. Перший базується на перетворенні існуючих ринкових та державних структур, другий – пов'язаний із формуванням нових ринкових структур на основі добровільної згоди між господарюючими суб'єктами. У першому випадку суспільство та економіка відтворюють інститути минулого, поступово вносячи у них змінення, у другому – по-новаторському створюють нові. Але повноцінне здійснення

перетворень має на увазі єдність і рівноправ'я двох вище зазначених напрямків. Дійсно, перетворення державної власності «вводить» нові форми і методи її економічної реалізації та управління нею, взаємозв'язку із іншими формами власності, приводячи до створення нових симбіозних форм [1]. Тим самим здійснюється розвиток другого напрямку інституційних перетворень.

Структура останніх представляє собою систему елементів економічних, політичних, правових та соціальних, кожний з яких має свої специфічні риси, але в той же час взаємообумовлені та взаємопов'язані між собою. Їх специфічність пояснюється спрямованістю на реалізацію конкретних завдань у своїй області, а також спільною загальною метою, яка визначається як створення інституціональних умов, що сприяють формуванню ринкового середовища.

Цілком зрозуміло, що елементи інституціональних перетворень одночасно будуть виступати основними напрямками їх здійснення. Для успіху та реалізації цілей перетворень необхідний узгоджений взаємозв'язок усіх їх напрямків, що, в свою чергу, вимагає, комплексного підходу до розробки концептуальної моделі [3].

Інститути, що стимулюють економічне зростання через інвестиції у знання, пов'язані із удосконаленням виробничих (а не перерозподільних) технологій, зумовлюють таку зміну відносних цін і дозволяють створити окремим групам економічних агентів такі організації, які забезпечують їм отримання розподільних переваг і в новій системі правил. На відміну від попередньої системи правил вона може запобігати продуктивній діяльності і, навпаки, заохочувати накопичення знань і розвиток технологій, що використовуються у процесі примусового обміну і перерозподілу обмежених ресурсів.

Важливим для характеристики інституціональних змін, що реально відбуваються, є їх поділ на *спонтанні* та *цілеспрямовані*. Спонтанними називають такі інституціональні зміни, які здійснюються, виникають і розповсюджуються, без будь-якого попереднього задуму та плану. Тоді як цілеспрямовані зміни, навпаки, виникають і поширюються у більшій-меншій відповідності з якимось обізнано розробленим планом. Звичайно на рівні економіки в цілому «автором» останнього виступає держава у особі якогось органу законодавчої або виконавчої влади або ж політична опозиція діючої влади.

[1] Я. Бережний. Інституційні пастки і розгортання інституційної кризи в Україні / Бережний Я. // Економіка та держава. – 2015. – № 9. – стор. 46 – 50.

[2] Качала Т. Сучасні проблеми інституційного розвитку України / Т.М. Качала // Вісник економічної науки України. — 2009. — № 2 (16). — С. 48-49.

[3] Гриценко А. Інституційні трансформації соціально-економічної системи України: монографія / за ред. чл.-кор. НАН України Гриценко А.А.; НАН України, ДУ «Інститут економ. та прогнозування НАН України». – К.: , 2015. – 344 с.